

STÄRK SPRÅKET STÄRK LÄRANDET

av Pauline Gibbons

Studiehandledning

Det här är en studiehandledning för dig som vill bearbeta boken tillsammans med en grupp lärare, kanske i ditt arbetslag på skolan/förskolan eller med kolleger på andra skolor/förskolor.

Studiehandledningen är utarbetad av Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk 2006. I den här versionen av studiehandledningen har tillägg gjorts utifrån förslag från deltagare i Språkforskningsinstitutets cirkelledarutbildning. Tilläggen har flera funktioner: att hitta frågor och uppgifter som passar olika åldrar och olika ämnen och att öka antalet frågor och uppgifter så att alla kan hitta något som passar skolan/gruppen. Tanken är alltså inte att använda ALLA frågor eller ALLA uppgifter – utan de som passar bäst.

I boken diskuteras hur man kan arbeta språk- och kunskapsutvecklande i flerspråkiga lärmiljöer. Gibbons visar många exempel på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och i studiehandledningen finns många förslag till frågor att diskutera och aktiviteter att pröva i klassrummet/verksamheten.

Upplägget för studiecirkel kring boken är följande:

1. Ni läser och reflekterar kring ett kapitel.
2. Ni prövar en uppgift i verksamheten.
3. Ni diskuterar era iakttagelser och tankar i kollegiet.

Kapitel 1 Att arbeta språk- och kunskapsutvecklande

Att diskutera:

- Gibbons beskriver hur undervisningen/verksamheten för flerspråkiga barn kan se ut på olika sätt. Hur ser din egen skola/förskola ut? Hur stor andel av eleverna/barnen är flerspråkiga? Vilka modersmål har barnen? Finns flerspråkig personal på förskolan/skolan och i så fall vilka språk kan de? Utnyttjas de flerspråkiga pedagogernas kompetens på ett bra sätt? Fundera på hur undervisningen/verksamheten är organiserad för de flerspråkiga eleverna/barnen på din egen skola/förskola. Beskriv detta och diskutera det med dina kolleger. Tänk på vad flerspråkighet betyder för var och en och vilka kunskaper och erfarenheter barnen har språkligt och kulturellt.
- Hur organiseras arbetet i ditt arbetslag?
- Hur ser kompetensen och utbildningen ut bland lärarna?
- Hur arbetar du?
- Vilken kompetens behövs?
- Gör en kartläggning av personalgruppens kunskaper om flerspråkighet.
- Gör en kartläggning av i vilka olika sammanhang barnen använder sina olika språk med hjälp av "Språkdomäner" från Vantörs språkprogram. Välj om ni vill göra det på ett/flera eller alla barn. Diskutera vad ni får syn på.
- Hur långt har barnen kommit i sin andraspråksutveckling? Hur får vi reda på det?
- Gör en kartläggning av olika språk på skolan + studievana och social bakgrund.
- Vilka elever går på modersmålsundervisning respektive studiehandledning?
- Hur ser inskrivningssamtal för nyanlända elever ut?
- Hur och när organiserar vi föräldramöten?
- Vilket föräldrainflytande kan/vill/ska vi ha?
- Hur stor föräldramedverkan är möjlig?
- Vilka resultat har de flerspråkiga eleverna? Missgynnar proven de flerspråkiga eleverna?
- Vilka förväntningar upplever jag att vi på skolan har på de flerspråkiga eleverna?
- I vilken utsträckning använder du dig av adekvat stöttning i din undervisning?

Att göra:

Språkdomäner (s.1)

Vantörs stadsdelsförvaltning 2007-01-08 31

Anvisning: Samtala med barnet och ev. föräldrarna om i vilka olika situationer barnet använder sitt/sina modersmål respektive svenska. Färglägg rutorna med en färg för respektive språk (om barnet använder både sitt modersmål och svenska i en situation, t ex med kompisar eller med någon av föräldrarna, färglägg rutan med två färger). På det sättet får du en tydlig bild av i vilken utsträckning och i vilka situationer (domäner) barnet använder sina olika språk. Detta kan du sedan använda för att diskutera med familjen om det är såhär familjen vill att barnens språkanvändning ska se ut (särskilt viktigt om man ser att svenskan håller på att ta över och modersmålet "försvinner").

Datum:

Ansvarig pedagog:

Elevens namn:

Elevens modersmål:

Modersmål 1:

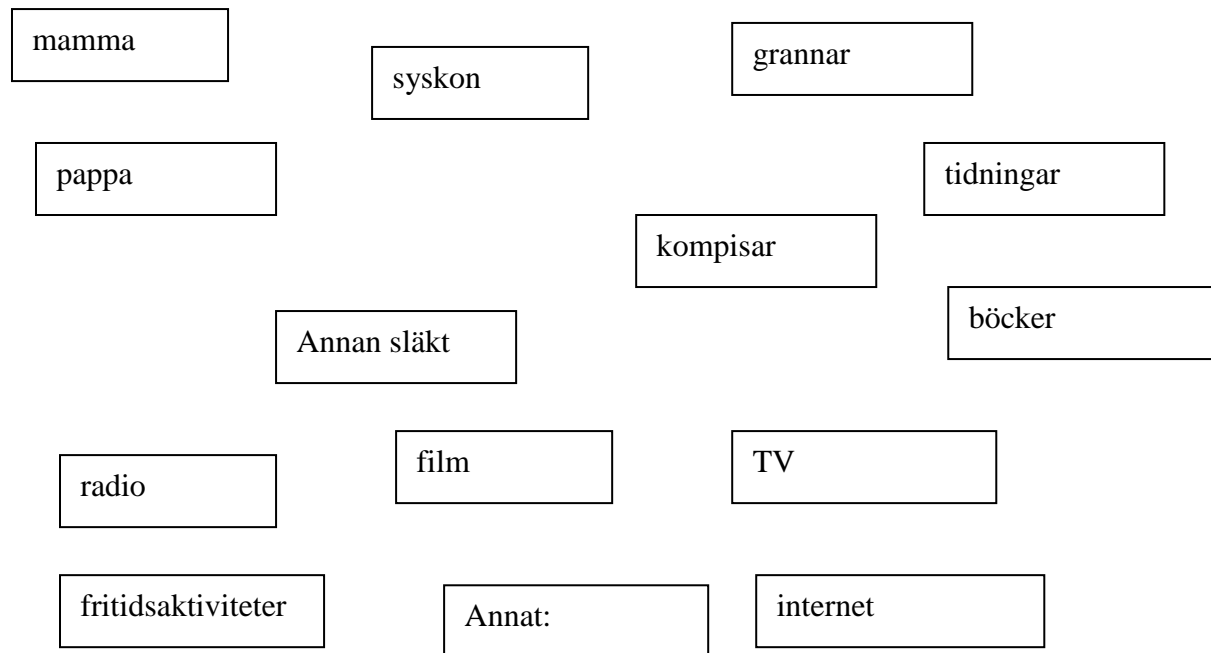
Modersmål 2:

Svenska (färglägg rutorna intill med den färg som motsvarar språket)

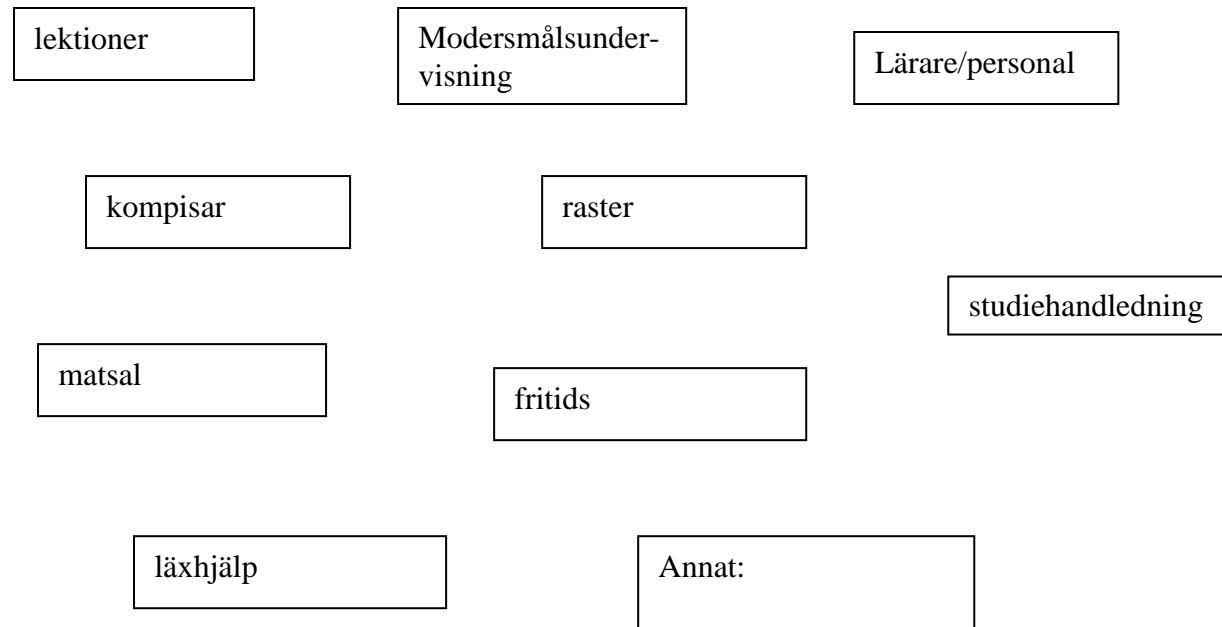

HEMMA

Språkdomäner s.2

SKOLAN

Kapitel 2 Tal i klassrummet – att skapa sammanhang för språkinlärning

Att diskutera:

- Diskutera lärarstödet med dina kolleger. Ser vi liknande/samma saker i annan dokumentation vi använder oss av?
- Vilka förutsättningar måste vi skapa för att få en gynnsam andraspråksutveckling på vår skola?
- Beskriv ett grupparbete som du och eleverna var nöjda med. Vad/hur/när/varför?

Förslag: Arbeta med ett eller flera teman gemensamt för att få tyngd, underlag för diskussioner och utbyte av erfarenheter.

Att göra:

- Gör övningen ”Hitta olikheterna” på engelska (i lärargruppen)
- Välj en sida eller en text ur ett läromedel och låt alla i cirkelgruppen stryka det som kan vara svårt i texten
- Titta på modellen på sid. 62. Modellen är uppbyggd som en trespalting med elevens/barnets tal i spalten till vänster, lärarens tal i mitten och kommentarer om lärarstöd till höger. Spela in ett samtal mellan dig och en elev/ett barn. Skriv in samtalet i mallen på nästa sida (kopiera gärna): elevens/barnets tal i spalten till vänster och lärarens tal i mitten. Skriv dina kommentarer (själv eller tillsammans med dina kollegor vid diskussionen) om vad som sker i fråga om lärarstöd i spalten till höger. Viktigt att fokusera på lärarens roll i samtalet! Du ska reflektera över och kommentera din egen insats. När och var gick du in i samtalet? På vilket sätt? I vilket syfte? Vad hände? Vad kunde du ha gjort annorlunda? osv.

Alternativ: Auskultera hos varandra i stället för att spela in samtal i klassen. Tips – ett användbart observationsschema finns i **Lightbown, Patsy & Spada, Nina: *How languages are learned.***

- Läs om uppgifter med informationsklyfta, t ex *Hitta olikheterna* sid. 45-47, *Bildsekvens* sid. 53-54 eller *Hitta min partner* sid. 59. **Tillägg** till övningarna ovan – ta fram fler exempel (bilder) från olika ämnen, använd bilder som berör det ämnesområde man arbetar med (eftersom bilderna på sid. 59 inte leder till varken dialog, språk- eller kunskapsutveckling). Exempel – en bild av Stockholm på 1200-talet och en av Stockholm idag eller en bild av en icke-rökares lunga och en rökares lunga. Bildsekvens sid. 53-54 är lämplig att arbeta med i naturorienterande ämnen, men också i andra ämnen (med andra bilder) som beskriver olika förlopp. För äldre elever – eller för att höja utmaningen i uppgiften för eleverna – fokusera på orden som sammanbinder de olika sekvenserna (t ex *tid*: efter det, lite senare, efter en månad, när eller *orsak*: på grund av, eftersom, för att).
- Låt eleverna göra en uppgift med informationsklyfta utifrån vad som passar i temat ni arbetar med och utifrån deras ålder. Dela gärna in barnen i expertgrupper och hemgrupper för att skapa en informationsklyfta. Om du väljer att göra någon av uppgifterna som finns i boken, använd gärna andra bilder än dem i boken – helst bilder som knyter an till något ni arbetar med, så att de används i ett meningsfullt sammanhang. Exempel på informationsklyfta kan vara att låta barnen återberätta något de gjort för andra som inte varit med. Andra exempel är grupparbeten, där eleverna delger varandra olika informationsdelar, för att skapa en helhet i grupparbetet och att de kan redovisa det tillsammans (i stället för var för sig).
- Hur gick det? Diskutera med dina kolleger.

Kapitel 3 Från tal till skrift

- Läs arbetsgångens steg 1-4 på sid. 69-70 i Gibbons och diskutera dem.
- Tänk ut ett liknande upplägg i din egen verksamhet. I Gibbons exempel utför eleverna ett magnetexperiment och i filmen ser du vuxenstuderande som gör semlor. Man kan också utgå från andra situationer beroende på ämne och elevens/barnens ålder, t ex studiebesök, en text eller en film. Förslag på uppgifter att arbeta kring:

- experiment

- rollspel t ex. kring realkapital inom SO och dokumentera därefter

- arbete kring ljud, densitet, geometri m.m. (NTA – natur och teknik för alla)

- historia – bilder och/eller föremål som eleverna sorterar, museibesök

- geografi – jämför kartor i olika böcker

- religion: Köp in olika föremål, påsar med bilder och material från olika religioner – lådor finns att låna på Rinkeby bibliotek

- problemlösning i matematik

- dockor, storyline

- bygga modeller (”ditt rum”, ”första lägenheten”)

- sorteringsövningar (ma – vikt, längd, NO – djurgrupper, däggdjur, dinosaurier, växtgrupper)

Börja med att eleverna i grupper sorterar fritt, utan att något är rätt eller fel – tala om att allt går att sortera på olika sätt, jmf sedan med hur t ex Linné gjorde sin sortering och sortera arterna på nytt tillsammans med eleverna – introducera i den här fasen nya, ämnesspecifika begrepp som t ex *köttätare*, *gnagare*, *korgblommig*.

- skriva loggbok (först gemensamt – modelltext – sedan successivt alltmer självständigt)

- matematik: Introducera geometriska figurer genom att diskutera i små grupper, eleverna kan få taktila figurer, läraren ritat på tavlan - namnge de geometriska figurerna – lek, spela spel, beräkna omkrets och area – skriftuppgifter avancerar med åldern

- Textil/träslöjd: Rita, prata, namnge geometriska figurer, designa egna gubbar/dockor/djur med geometriska figurer, utvärdera arbetet skriftligt

Musik: lyssna till en musikgenre. Vad hör vi? Vilka instrument? Hur sjunger de? Eleverna diskuterar i grupper – lärarstött redovisning, eleverna förklarar, läraren ger begreppen – skriv i grupp eller individuellt efter intresse och/eller utvärdera skriftligt, så eleverna får använda sig av ord och begrepp de lärt sig under arbetet

Bild: Man går på konstutställning, tittar på diabilder, pratar om olika skiss-/målartekniker, provar olika tekniker, utvärderar skriftligt.

Tips: NCM:s hemsida (nationellt centrum för matematik) www.ncm.gu.se

- Genomför nu arbetet i din egen verksamhet. I steg 4 kan du skriva ner det barnet berättar, i stället för att barnet skriver.
- Diskutera med dina kolleger hur arbetet avlöpte. Berätta vad ni gjort, vad ni kom fram till och vad som var intressant.

Kapitel 4 Att skriva på ett andraspråk i alla ämnen – ett integrerat synsätt

- Tänk igenom vilka olika genrer dina elever/barn får möta i din verksamhet? Vilka genrer får de möjlighet att läsa? I vilka sammanhang? Vilka genrer får de möjlighet att själva skriva i? I vilka sammanhang?
- Fyll i mallen nedan och diskutera resultatet med dina kolleger. Vilka genrer är vanligast inom olika ämnen? Får eleverna möjlighet att använda genrerna både i tal och skrift?
- Försök att placera in de texttyper eleverna är vana att arbeta med (t ex referat, protokoll, novell, myt, labbrapport, lektionsplaneringar som eleverna gör i t ex idrott) inom de olika genrerna.
- Diskutera de verb som används i de nationella kunskapsmålen, de nationella proven och många andra prov, t ex förklara, redogöra, utreda, resonera, reflektera, jämföra. Hur gör man rent språkligt när man förklarar något (etc)?

Typ av text/genre	Återgivande Vad jag gjorde i helgen	Berättande Saga	Beskrivande Insekter	Instruerande Hur man lagar mat	Diskuterande Argumenterande
Tillfälle att lyssna					
Tillfälle att läsa					
Tillfälle att tala					
Tillfälle att skriva					

- Diskutera det ni har läst utifrån syn på undervisning – inläringssyn?
- Diskutera cirkelmodellen – hur kan du använda den här i din verksamhet/ditt ämne?

Tips: Penicillintexterna i "Ämne och språk – om språkliga dimensioner i ämnesundervisningen" bra och konkret att använda innan man går vidare till andra texter
<http://mangfaldssatsningen.jfог.net/Forskning/Amne&sprak/Amne&Sprak.pdf>

Kapitel 5 Att läsa på ett andraspråk

- Reflektera över hur du arbetar innan du börjar läsa en text med dina elever. Hur förbereder du dem för textens innehåll? Fyll i första spalten ”Innan jag/eleven börjar läsa” i mallen nedan. Reflektera sedan över hur du tillsammans med dina elever brukar bearbeta texten under själva läsningen och vad ni gör då ni läst färdigt en text. Fortsätt nu och fyll i den andra spalten ”Under tiden” och den tredje spalten ”Efter textens slut” i mallen nedan.
- Läs (helst efter att ni fyllt i spalterna nedan) kapitel 5 i Gibbons. Fick du några nya idéer?
- Prova några av Gibbons idéer i er egen verksamhet. Dokumentera det ni gjort och hur det gick att prova något nytt. Lyft fram det ni fått med er av det nya och hur man ska få arbetet att fortsätta!
- För t ex lärare i praktisk-estetiska ämnen (men gäller alla): Fundera över vilka ord och begrepp som är centrala i ditt ämne! Vilka ord är specifika i ditt ämne/din verksamhet och kanske bara används där?
- Ta med texter ni använder i olika ämnen och genrebestäm dem.
- Läs avsnittet: Planera för läsning + Gibbons tipsbank (s. 120-135) – vilka läsförberedande uppgifter passar till vilken text?

Innan jag/eleven börjar läsa	Under tiden	Efter textens slut

Kapitel 6 Att lyssna – en aktiv och kognitivt krävande process

- Titta (om ni vill) på en kort film om dictogloss – sök på diktogloss eller dictogloss. Läs sedan Gibbons text om dictogloss på sid. 188-189. Planera och genomför en lektion med dictogloss. Var noga med ditt textval. Tänk på att ta en kort text. Om du genomför övningen i helklass så välj ut en liten grupp där du sitter med och lyssnar och för anteckningar om elevernas samtal. Hur gick det? Diskutera med dina kolleger.
- Läs en text för barnen. Låt dem sedan återberätta det de hört först i par, sedan i grupp. Pedagogerna kan sedan skriva ner det barnen återberättar och tillsammans med barnen diskutera till exempel ordval och struktur.
- I stället för dictoglossövningen kan ni välja att arbeta med någon/några av lyssnarövningarna på sidan 147-154.

Tillägg:

- Bra att göra en dictoglossövning med kollegorna först (gärna på engelska), innan man gör det med eleverna. Viktigt att diskutera syftet med övningen efteråt.
- Gör dictogloss på texter i andra ämnen, till exempel religion, som förförståelse eller fördjupning i ett ämnesområde.

Tips: När man arbetar med texter i de yngre åldrarna:

Läraren skriver på tavlan/ OH och agerar sekreterare

Läraren läser och man rättar texten tillsammans

Spela in (låt grupperna diskutera)

Plocka fram de bästa meningarna

Kapitel 7 Att lära sig språket, lära på och om språket – ett integrerat arbetssätt över ämnesgränserna

- Titta på modellen på sid. 166. Planera ett tema, välj ett område som ni redan tänkt arbeta med eller utgå från det arbetsområde ni arbetar med just nu. Reflektera över innehållet i temat/arbetsområdet med hjälp av de frågor som finns i modellen. Diskutera med dina kollegor.
- Hur går vi vidare? Koppla tillbaka till kapitel 1 – vilka förändringar krävs i organisationen för samverkan mellan lärare och ett språk- och kunskapsutvecklande arbete? Här kan det bli tydligare vilken roll läraren i svenska som andraspråk skulle kunna ha i arbetslaget – att stötta sina kollegor i andra ämnen
- Kombinera LPP (Lokal pedagogisk planering) med Gibbons bok.
 - Lärandemål från Lgr 11
 - Konkretiserade mål för eleven
 - Elevernas språkliga behov (använd modell 7.1, sid.166)
 - Undervisningens innehåll (stöttning)
 - De språkliga krav som ämnet ställer på eleverna (använd modell 7.2, sid. 168)
 - Hur bedöms elevens kunskaper och språk? (använd modell 7.3, sid. 171)

Gör en LPP på ett område eller tema som är aktuellt och använd ovanstående rubriker.

Tips: Mer om planering och temaupplägg i ”Ämne och språk – om språkliga dimensioner i ämnesundervisningen”

- Dela upp diskussioner i två delar; planering och utvärdering
- Ang tabellen; välj ut något - ej allt på en gång
- Jobba med ordlistor – skicka till föräldrar